

Tisztelt Nagykövet Asszony! Tisztelt Nagykövet Úr!
Hölgyeim és Uraim, kedves Barátaink!

Nagyon örülök, hogy elfogadták a meghívásunkat, és jelenlétükkel megtisztelik a szokásos év végi rendezvényünket. Az idén 12 éves Transparency International Magyarország minden évben a Korrupció elleni Világnapra, azaz december 9-ére – vagy a legközelebb eső munkanapra – időzíti az „Átláccó” fesztivált.

Ma délután „Európa – Értünk vagy általunk?” címmel tartunk konferenciát neves szakértők részvételével, s közben kihirdetjük a „Te mire költenéd az EU pénzt?” című plakátpályázatunk díjait. Este 7-től pedig év végi fogadás zárja a rendezvényt.

A mai konferencia egyben a záróakkordja egy nagy európai uniós projektünknek, amelyet az Európa a polgárokért (Europe for Citizens) program keretében folytattunk az elmúlt két évben. Célunk az volt, hogy felmérjük a magyar lakosság közéleti aktivitását és minél több állampolgárt vonjunk be a korrupció elleni küzdelembe – itt Budapesten és vidéken egyaránt.

Először is tehát köszönet illeti az Európai Bizottságot, hogy támogatta a mai rendezvényt – csakúgy, mint ezt a programsorozatot Budapesten és négy vidéki helyszínen.

A konferencián egyfelől a jogállamiság kérdését, másfelől az állampolgári részvételi lehetőségeket járjuk körül – Magyarországra összpontosítva, de vigyázó szemünket az unió egészére vetve.

Arra keressük a választ, hogy mit lehet tenni az egyre nyilvánvalóbban megmutatkozó demokratikus és jogállami deficit ellen. Milyen lehetősége maradt a magyar állampolgároknak a demokratikus közéletben való részvételre? Honnan ered és mi a következménye az apátiának? Hogyan lehet az össznépi igazodásból kizökkenteni a magyar társadalmat és felébreszteni a polgárokból a civil kurázsit? Miként lehet elérni azt, hogy a magyar emberekben a korrupció ne váltson ki megszokott érzéseket? Hogyan tudja az EU előmozdítani a közéleti aktivitást, és mennyiben képes életben tartani a civil társadalmat? Rendelkezik-e az EU megfelelő jogi megoldásokkal és megvan-e a szükséges politikai akarata ahhoz, hogy megállítson néhány tagállamot – mert nemcsak Magyarországról van szó – a jogállami rombolás és a romló demokrácia lejtőjén? Egyáltalán,

feladata-e az uniónak a tagállami kormányokat visszatéríteni a liberális demokrácia keretei közé?

Ezekről a kérdésekről lesz szó hamarosan, és engedjék meg, hogy röviden én is megosszak Önökkel pár gondolatot.

*

A demokrácia fizetőeszköze a szabadság; ha elfogy a szabadságunk, akkor lerongyolódik a demokráciánk. Márpedig ma Magyarországon egyre kevesebb a szabadság, s veszélyben a pluralizmus, a sokszínűség. A közéletet szinte teljesen a kormány és egyetlen párt akarata uralja. Ez, és az EU-ban egyedülálló mértékű központosítás oda vezetett, hogy ma már alig található olyan állami szervezet, amely ne a kormány vagy a kormányközeli szereplők akaratának a végrehajtója lenne.

A jogállami deficit és a korrupció kéz a kézben járnak. A hatalom birtokosai mára az uralmuk alá hajtották jóformán az összes olyan állami intézményt, amelynek az lenne a rendeltetése, hogy korlátot szabjon a kormányzati akartnak. Az ügyészség a pártos működés nyilvánvaló jeleit mutatja, a korrupciós esetek között azon kimondatlan szabály szerint szelektál, hogy ha közel állsz a tűzhöz, megúszod, ha távol vagy a hatalomtól, bűnhődsz – kivéve, ha lepaktálsz a hatalmon lévőkkel. Márpedig a tartósan jól működő demokráciákban és prosperáló gazdaságokban a végrehajtó hatalmat ellenőrizni hivatott állami szervek – legalábbis a szándék szerint – pártatlanul és részrehajlásmentesen dolgoznak. Sajnos Magyarország egyre távolabb kerül ettől.

Az állam foglyul ejtése mellett zajlik a gazdaságban a piactorzítás is – a pálya már régóta a haverok és a rokonok javára lejt. Kormányközeli oligarchák néhány év alatt mesés vagyonokat halmoztak fel – jobbra az állami javak megszerzésével. Alig négy év kellett ahhoz, hogy az egyik kisváros polgármestere az ország második leggazdagabb emberévé váljon. Sok szó esik az irányított közbeszerzésekről, a részrehajlóan odaítélt állami megrendelésekről.

Az erőforrások és a gazdasági javak újraosztása azonban, különféle technikákkal, az állami pénzek világán kívül is zajlik. Egyike ezeknek, amikor előbb államosítják a magántulajdonban lévő javakat, majd odaadják a bennfenteseknek. Ezt láthattuk a dohány-kiskereskedelem, a kaszinó koncessziók és a termőföldek kiosztása kapcsán, továbbá a takarékszövetkezeti

szektort irányító Takarékbank és az MKB tulajdonosi körének változásakor. Eközben néhány ágazatból elűztek számos külföldi tulajdonost és piaci tisztogatást hajtottak végre: az energiaszektorra, a kiskereskedelemre, a már említett bankszektorra és a médiaiparra tessék gondolni. A médiapiacra az állami hirdetéseknek – sőt, legyünk őszinték, néha a magáncégek hirdetéseinek az – elosztása is minden kétséget kizáróan mutatja, hogy a lojalitás felülírja a teljesítményt.

Ma Magyarországon a lojalitás nagyon fontos az érvényesüléshez; a közhatalom érzékelhetően nem vevő a kritikára, párbeszédet a legritkább esetben folytat azokkal, akik ellenvéleményt fogalmaznak meg. Erre példa az is, hogy a mai konferenciára több kormánypárti megszólalót is meghívtunk – de mindenki visszautasította a felkérést. A megíúsult tervünk az volt, hogy vitát szervezzünk Európa, s benne Magyarország jövőjéről a kormánypárt és az ellenzék egy-egy politikusa között. Ám sem az európai parlament kormánypárti képviselőit, sem a hazai kormánypolitikuskat nem tudtuk meggyőzni a dialógus szükségességéről. Az egypártrendszer felé haladó közéletünk, továbbá a buborékokban kommunikáló értelmiségünk egy zárt, magába forduló, a világgal szemben ellenséges, a más nézetet valló polgártársaival szemben pedig engesztelhetetlen és kérlelhetetlen társadalom képét vetíti elénk.

A magyar társadalom beletörődni látszik ebbe a helyzetbe. Úgy tűnik, hogy a Kádár-korszakhoz hasonló – nyugodtan mondhatjuk, perverz – társadalmi szerződés van kialakulóban. Az uniós támogatások, a kedvező világgazdasági konjunktúra és a stabilitást szem előtt tartó gazdaságpolitika következtében lehetővé vált és sokak számára érzékelhető is a reálbéremelkedés. Ez a jelek szerint elég ahhoz, hogy a többség elfogadja: a szabadságból, mint a demokrácia fizetőeszközéből egyre kevesebb áll rendelkezésre.

Felmérések szerint a magyar társadalom közönye nemzetközi összehasonlításban is kirívó. Egy TI-kutatás szerint minden hetedik magyar gondolja csak azt, hogy bármilyen befolyása lehet a közügyekre. A magyar lakosság túlnyomó többségét egyáltalán nem érdekli a politika. Ettől nem függetlenül: az Eurobarometer adatai szerint a korrupcióval szemben igencsak magas a toleranciaszint: 100 megkérdezett magyar polgár közül mindössze 35 tartja a korrupciót elfogadhatatlannak. Ez az arány a második legalacsonyabb az EU-ban, miközben e mutató – mondjuk – Finnországban 84%. Az unióban nálunk a legmagasabb az aránya azoknak, akik szerint a hivatali ügyek intézésekor megengedhetők a kivételek és a szívességek.

A korrupcióról a magyar lakosság többsége azt gondolja, amivel annak idején Hofi viccelődött: a korrupció az, amiből engem kihagynak. A szabadság, a tisztességes verseny, ha tetszik a szabályozott piacgazdaság és kapitalizmus nem népszerű, mert kockázatos és sokszor nem kifizetődő. A legjobb befektetés az kezd válni, ha valaki a hatalom szövetségesevé szegődik. A közhatalom autokratikus törekvései mellett – és persze azzal összefüggésben – ez a cinkos-cinikus, beletörődő attitűd teszi nehezzé a korrupció elleni küzdelmet. Napi tapasztalat, hogy félelemből, valós vagy éppen vélelmezett igazodási kényszerből a civil kurázsi csak nyomokban létezik Magyarországon.

Mégsem szabad feladni azt a küzdelmet, amelynek célja a korrupció visszaszorítása és a demokratikus elvek érvényre juttatása. Járv a országot, az Európa a polgárokért program keretében kollégáimmal együtt azt tapasztaltuk, hogy a fenti lehangoló tendenciák mellett – legalábbis a vágyak szintjén – létezik egy másik, nyugatos trend, s talán egy másik, európai Magyarország is. Felmérések szerint a magyarok 75-80 százaléka támogatja az ország EU-tagságát, és még mindig sokkal többen vannak, akik a nyugati orientációt részesítik előnyben a keletivel szemben. Ez továbbra is olyan alap, amire lehet építeni.

Mindannyiunk felelőssége, hogy Magyarország ne váljon Patyomkin-országgá. Olyan helyé, ahol a demokrácia díszletei mögött politikai-üzleti körök és alkalmi szövetségeseik foglyul ejtik az államot. Olyan helyé, ahol tízezer forintos utalványért cserébe megvonhatják tőlünk a demokrácia legértékesebb fizetőeszközét, a szabadságot. Olyan helyé, ahol a rövidtávú – a stabilitást kétségtelenül szavatoló – gazdasági eredmények elhomályosítják tisztánlátásunkat a gazdaság hosszabb távú kilátásait illetően. Magyarország hosszabb távú versenyképessége igencsak gyenge, elég, ha az intézményrendszer alacsony hatásfokára, az oktatás, az egészségügy vagy az innováció színvonalára gondolunk.

Mi nem Patyomkin-országot szeretnénk, hanem a jogállamiságot tiszteletben tartó, a korrupciót visszaszorítani képes, plurális és európai Magyarországot. Tartsanak velünk ezután is!

A konferenciához hasznos időtöltést kívánok!

Köszönöm a figyelmet.